

TLHAHLO YA TIRIŠO YA
MATLAFATŠOEKONOMING YA BABASO ya 01 ya
2016
TEMOGO YA TŠHOMIŠO YA BODIREDI BJA KA
NMLE YA MOAMEGI

1. Khomišene ya Matlafatšoeconoming ya Babaso (“Khomišene ya B-BBEE”) ke setheo seo se hlomilwe ke Molao wa Matlafatšoeconoming ya Babaso wa 53 wa 2003 bjalo ka ge o fetotšwe ke Molao wa 46 wa 2013 (“Molao”) tlhagišo ya phethagatšo ya Molao, yeo e akaretšago kabo ya ditsebišo tša tlhalošo, dikgopolo tša keletšo tšeo di sa tlamago le ditirelo tša tlhathollo go kaonafatša kwešišo ya Molao.
2. Tlhahlo ye ya Tirišo e ntšhwa bjalo ka tlhahlo ye e sa tlamego fela go thuša ka tlhathollo go netefatša go se fetoge tirišong ya Molao. Ge Tlhahlo ye ya Tirišo e sa šome gabotse go karolo ya gago ye e itšego ya dintlha ka nako efe goba efe ye e filwego, o eletšwa go ya go Khomišene ya B-BBEE mabapi le kgopolo ya keletšo yeo e sa tlamego, yeo e tlogo go ba ye e lebanyago kudu go karolo ya gago ya dintlha.
3. Tlhahlo ye ya Tirišo ga e bope tokomane ya molao goba kahlolo ya Khomišene ya B-BBEE ka ga taba ye e amegago. Go feta fao, le ge e le gore Tlhahlo ye ya Tirišo ga e tlame Khomišene ya B-BBEE, e hlagiša mokgwa wo Khomišene ya B-BBEE e nago le kgonagalo ya go o tšea ka ga taba efe goba efe yeo e amanago le temogo ya tšhomišo ya theko ya moamegi wa bodiredi bja ka ntle bakeng sa go se fapoge.
4. Karolo ya 9 (1) ya Molao e fa Tona ya Kgwebo le Intasteri maatla a go hlagiša Melawana ya Maitshwaro a Kaone “Melawana” mabapi le matlafatšoeconoming ya babaso (“B-BBEE”) go tšwetša pele maikemišetšo a Molao. Melawana ye ka ge di fetotšwe e thekgwa

ke tlhokego ya go laola ekonomi ye e akaretšago bohle, gomme ka dinako tšohle e swanetše go hlathollwa le go dirišwa ka mokgwa wo o sepelelanago le maikemišetšo le merero ya Molao, le go obamela Molaotheo.

5. Mekgwatirišo ya bodiredi bja ka ntle ka go Molokoloko wa Molawana wa 400, ke ye nngwe ya didirišwa tšeo di šomišwago go hlohleletša phetogo ya ekonomi go ralala le ekonomi, ka go hlohleletša bodiredi bja ka ntle fela go tšwa go baabi bao ba obamelago karata ya dintlha ya B-BBEE. Didirišwa di fana gape ka tšhomišo ya bodiredi bja ka ntle ya moamegi.
6. Go ya ka Molokoloko wa Melawana ya 400, le ka morago ga go lebelela ka kelohloko tirišo ya bjale ya tšhomišo ya bodiredi bja ka ntle ya moamegi, Khomišene ya B-BBEE e bona go le bohlokwa go fa tlhathollo ka ga temogo ya tšhomišo ya bodiredi bja ka ntle ya moamegi gore ekonomi e hwetše kholego ye e nyakegago bakeng ya B- BBEE.
7. Moamegi e bolela ka monamodi yo a nolofatšago kabo ya dithoto goba ditirelo magareng ga ditheo tše pedi goba mekgatlo, go swana le moemedi ba tša maeto yo a nolofatšago go beakanya maeto a difofane magareng ga mosepedi le khamphani ya difofane yeo e kgethilwego goba yeo e sa bitšego kudu le go amogela khomišene go bakeng sa tirelo yeo. Investopedia e hlaloša moamegi bjalo ka “motho goba mekgatlo wo o akaretšwago kgwebišanong eupša e se yo mongwe wa dihlogo”. (www.investopedia.com: 27 Julae 2016)
8. Mohlala wo o latelago o šoma bjalo ka tlhahlo mabapi le temogo ya tšhomišo ya bodiredi bja ka ntle ya moamegi:

- 8.1 Setheo sa A ke moabi wa khiri ya dikoloi, Setheo sa B ke moemedi wa maeto, gomme Setheo sa C ke setheo seo se lekantšwego. Setheo seo se lekantšwego se dira dipeeletšo tša khiri ya dikoloi go bahlankedi ba sona ka Setheo sa B. Setheo sa B se

hira dikoloi tša khiri le Setheo sa C ka palomoka ya R15 000. Ge dikoloi tše di hirišitšwego di boa, setheo seo se lekantšwego se lefa R15 000 go Setheo sa B. Setheo sa B se lefa R10 000 go Setheo sa C gomme se boloka R5 000 bjalo ka khomišene ya sona ya tirelo.

8.2 Boemong bjo bjalo, ke ka moo setheo seo se lekantšwego se swanetšego go lemoga tšhomišo ya bodiredi bja ka ntle ka moamegi bjalo ka karolo ya Palomoka ya Tekanyo ya Tšhomišo ya Bodiredi bja ka ntle (TMPS):

8.2.1 Ge e le gore setifikeiti sa B-BBEE sa Setheo sa B se šomišitšwe, setheo seo se lekantšwego se ka se kgone go bela R15 000 ka botlalo bjalo ka karolo ya TMPS ya yona. Setheo seo se lekantšwego se tla akaretša fela khomišene ya R5 000 bjalo ka karolo ya TMPS ya sona ka ge e le Setheo sa letseno la nnete B seo se lemogilwego ka dipegong tša sona tša ditšhelete bakeng sa tirelo yeo e filwego setheo seo se lekantšwego.

8.2.2 Palomoka ya R10 000 e lefilwe go Setheo A, gomme yeo ke tšhelete yeo Setheo A se tlogo e lemoga bjalo ka letseno ka dipegong tša yona tša ditšhelete. Se se šoma bjalo ka bodiredi bja ka ntle ka phokotšo ya ditshenyagalelo ka go hlatloša ditheko yeo e lego kgapeletšo go tšwa go go balwa ga TMPS go ya ka karolo ya 6.3 ya Molokoloko wa Melawana ya 400.

8.2.3 Ka gona, Setheo sa B se na le maikarabelo a go fa setheo seo se lekantšwego karoganyo ya tšhelete ye e dirišitšwego yeo e laetšago ditshenyagalelo tša yona tša thwii go tšwa tirelong yeo e filwego.

8.2.4 Gore setheo seo se lekantšwego se bale R15 000 bjalo ka karolo ya TMPS ya sona, se swanetše go ba le bobedi ditifikeiti tša Setheo A le Setheo sa B sa B-BBEE tšeo di nago le karoganyo ye e kwagalago ya gore ke bokae bjo bo dirišitšwego thwii le moabi yo mongwe le yo mongwe.

8.2.5 Ka go fapana le moo, setheo seo se lekantšwego se ka kgopela fela R15 000 ka botlalo kgahlanong le Setheo sa B, ge e le gore tšhelete ka botlalo e ngwadilwe bjalo ka letseno ka dipegong tša ditšhelete tša Setheo B.

9. Mohlala wo o lego ka mo godimo o filwe go laetša bohlokwa le tlhokego ya go hlakiša le go fa tlhahlo ka ga taba ye, bjalo ka ge go tšweleditšwe ka fase:
 - 9.1 Ge tšhelete ya R15 000 yeo e ngwadilwego bjalo ka ditshenyegelo ka dipegong tša ditšhelete tša setheo seo se lekantšwego e sa ngwalwa bjalo ka letseno ka dipegong tša ditšhelete tša Setheo sa A goba sa Setheo B, e tla dira gore setifikeiti sa B-BBEE setheo seo se lekantšwego seo se šomišitšwego go lemoga tšhomišo ya bodiredi bja ka ntle.
 - 9.2 Ge setheo seo se lekantšwego se lemoga tšhelete ka botlalo bjalo ka tšhomišo kgahlanong le Setheo B, se se tla ama go hlopha ga Setheo B bjalo ka EME, QSE goba Setheo se Segolo. Lebaka e le gore Setheo sa B se ka itšea bjalo ka EME goba QSE ka gobane se lemoga fela phesente ye e itšego bjalo ka letseno go tšwa tšheleteng ya R15 000. Eupša ge e le gore tšhelete ka botlalo e lemogwa, dipego tša ditšhelete tša setheo seo se lekantšwego di ka bontšha Setheo sa B bjalo ka Setheo se Segolo gomme ka go realo se nyaka setifikeiti sa kakaretšo e sego setifikeiti sa EME goba QSE, go ya ka maemo.
 - 9.3 Se se ka tšewa bjalo ka go se bolele gabotse ga maemo a B-BBEE a Setheo sa B seo e lego molato go ya ka karolo ya 13O (1) (a) ya Molao.
 - 9.4 Setheo seo se lekantšwego se ka bonwa gape se dira tiro ya ngwadišokgwebo ka yo mongwemo ka go romela tshedimošo ya maaka mabapi le TMPS ya sona nakong ya netefatšo, gomme yeo e tla dira tlolo ya molao go ya ka karolo ya 13O (1) (b) ya Molao.
10. Ditsebi ka moka tša netefatšo di na le maikarabelo le mošomo wa go fa ditheo keletšo le tlhahlo ya maleba, go akaretšwa phethagatšo ya tlhahlo ye ya go laetša maemo a B-BBEE a ditheo.
11. Go ya ka karolo ya 13O (2) setsebi sa netefatšo, mohlankedi wa theko goba mohlankedi ofe goba ofe wa setho sa mmušo goba setheo sa setšhaba yo a tsebago ka ga go dirwa ga, goba go leka go dira, molato ofe goba ofe wo o ukangwego ka fase ga karolo 13O (1) gomme a palelwa go e bega, o na le molato.
12. Go ya ka karolo ya 13F (1) (d) yeo e balwago le karolo ya 13J ya Molao, Khomišene ya B-BBEE e na le maatla a go nyakišiša, e ka ba ka maikemišetšo a yona goba go arabela ngongorego yeo e amogetšwego, taba efe goba efe yeo e lebanego le B- BBEE.

13. Ge setheo se hwetšwa se robile Molao, setheo se ka lefišwa go fihla go 10% ya thekišo ya sona ya ngwaga le ngwaga, gomme batho bao ba amegago ba ka golegwa mengwaga ye e fihlago go ye 10, gomme goba ba lefišwa. Gagologolo, molato ka fase ga karolo ya 130 (2) o ka lebiša go golegweng ga dikgwedi tše 12, goba tefo, goba bobedi tefo le go golegwa.
14. Tlhahlo ye ya Tirišo e hlagišiitšwe bjalo ka tlhahlo fela go thuša ka tlhathollo le tirišo ya Melokoloko ya Melwana ya 400 mabapi le tšhomišo ya bodiredi bja ka ntle ka moamegi, gomme bjalo ka ge go bontšhitšwe, ga e bope tokomane ya molao goba kahlolo ya Khomišene ya B-BBEE.
15. Tlhahlo ye ya Tirišo e ka mpshafatšwa nako efe goba efe ke Khomišene ya B-BBEE ge go na le diphetogo dife goba dife tše bohlokwa tšeo di tšwelelago go tšwa go ditlhabollo tša tirišo ya Melokoloko ya Melawana ya 400. Maemong a bjalo, go tla phatlalatšwa phetolelo yeo e fetotšwego go tšeela ye legato.
16. Mabapi le dipotšišo dife goba dife goba go hlaka ka botlalo ka ga Tlhahlo ye ya Mokgwa, ka botho ikwe o lokologile go ikgokaganya le rena go dintlha tša kgokagano tše di latelago:

B-BBEE
Commission
Private Bag X84
Pretoria
0001
Mogala: +27 12 394 1535
Fekese: +27 12 394 2535
Imeile: info@beecommission.gov.za

E hlagišiitšwe ke Khomišene ya B-BBEE

29 Julae 2016